

2. Forudsætningerne for de moderne teorier om metaforer

2.1. Introduktion

I dette kapitel præsenteres først min egen opfattelse af metaforer. Idet denne opfattelse på en række punkter afviger fra såvel objektivistiske som relativistiske positioner, introduceres den her for at sætte fremstillingen af det, som betegnes som forudsætningerne for metaforopfattelserne - det epistemologiske grundlag eller den filosofiske tradition, om man vil - i perspektiv. Min opfattelse af metaforer bygger som andres på en række forudsætninger. Ved at fremstille tendenserne i forudsætningerne og dermed i metaforopfattelserne får jeg mulighed for at præcisere standpunktet i denne afhandling. Jeg vil samtidig gøre opmærksom på svagheder ved andres. Metaforopfattelsen fremstår her i dette kapitel som en tese, en udokumenteret antagelse, men den bygger på det empiriske grundlag, som af fremstillingsmæssige grunde er placeret i kapitlerne 4 og 5. Det samme gælder metafordefinitionen på side 31.

Metaforer kan opfattes som **dagligsproglige ekstensioner**, eller om man vil: De er udvidelser af dagligsproget. Det er et synspunkt, som også Nietzsche havde. Man kan sige, at han var tilhænger af det imperialistiske princip. Cantor udlægger ham således:

"Words extend their meaning the way the amoeba extends a pseudopod to incorporate and digest foreign matter." (Cantor 1982, 75).

Men hvor Nietzsches synspunkt var, at der ikke var noget naturligt meningshierarki (jf. Cantor 1982, 77), er synspunktet her, at der er tale om hierarkiske strukturer. Metaforerne er i høj grad systematiserbare, og herved opstår muligheden for at ordne den måde, meninger udtrykkes på. Men der er ikke tale om meningshierarki i traditionel semantisk forstand. Der er derfor ikke tale om en **overførsel** af noget.

Når betegnelserne **objektivisme** og **subjektivisme** anvendes som betegnelser for henholdsvis positivistiske, rationalistiske og mere traditionelle semantiske tilgange til sprog henholdsvis relativistiske og konstruktivistiske tilgange til sprog, er det som polære størrelser, hvor der ses bort fra en række nuancer. Jeg henviser til to hovedstrømningers yderpunkter, hvorimellem en række detaljer lades ude. Jeg er opmærksom på, at Lakoff og Johnson i

deres fremstilling (bl.a. Lakoff og Johnson 1980a, 1980b og 1998) anvender objektivismebegrebet som modsætning til deres eget experientialistiske synspunkt, hvorved de kommer til at slå en række mere nuancerede fremstillinger i hartkorn med fx Locke. De kritiseres for på denne måde at skabe sig et kunstigt fjendebillede, som derefter er let at forholde sig til (se fx en række danske metaforforskere: Hauge 1993, Johansen 1997, Lyngsø 1993, May 1993, Stjernfelt 1992 og 1993 - se også afsnit 3.1.2 nedenfor). Jeg anvender de to polære begreber på en anden måde, idet argumentationen her vil gå på, at der kan drages nogle konklusioner ud fra et grundlag, der udspænder sig mellem disse yderpunkter. At grundlaget kan nuanceres er en anden sag.

Betegnelser kan i den aristoteliske opfattelse ses som noget, man påhæfter emner. Spørgsmålet er, om man påhæfter emnet en *fremmed* eller en *anderledes* betegnelse (alt efter hvordan man læser Aristoteles, se også note 9 på side 70). Så man kan sige, at man enten blot påhæfter en *anderledes* hjemlig betegnelse, eller man påhæfter en *fremmed* betegnelse, når man anvender metaforer. Man bevæger sig altså enten rundt indenlandsk eller udenlandsk, når noget skal betegnes metaforisk, hvor man **overfører** betegnelser. En sådan betragtning forudsætter dog, at vi kan se de størrelser, der tales om, udefra. Skal geografiopfattelsen anvendes, drejer det sig i højere grad om at sproget dvs. ordene og udtrykkene – udvides, ved at landet intervenserer dele af nabolandene og etablerer nye grænser. I denne opfattelse - som ikke er den mest adækvate for Aristoteles' opfattelse - udvides ord og udtryk metaforisk således ved udvidelse i nye territorier. Ord og udtryk vil i denne opfattelse hænge sammen i territorier, og grænseflytningen vil betyde, at den måde, som ordene og udtrykkene hænger sammen på, bibeholdes, men nu anvendes på det nye territorium.

Mac Cormac taler om, at metaforerne udvider vores viden via en *skabelse* af nye metaforer:

"Metaphors perform the cognitive function of *creating* new meanings through the juxtaposition of referents in language. Without them, humanity would find it difficult to *extend* its *knowledge* into the unknown, and language would be largely static." (Mac Cormac 1985, 50, mine fremhævelser).

Dette *creating* anvendes i flere sammenhænge, når metaforen skal forklares. At metaforerne *skaber* mening, er en formulering som afspejler manglende årsagssammenhæng. Der er tale om en skabelsesproces ud af den blå luft. Fx skriver Ricoeur: "Contextual action creates a word meaning" (Ricoeur 1975,

99), hvilket ikke forklarer, men kun beskriver (citatet er metaforisk og indgår i metaforiske strukturer, hvor også det *mystiske* og *magiske* hører til, jf. drøftelserne på side 17 og 216). I Mac Cormac-citatet *skaber* metaforene derfor heller ikke noget, som ordvalget ellers udtrykker. Der kan sættes et stort spørgsmålstegn ved, hvori denne skabelse skulle bestå, eller hvor den skulle komme fra. Det er ikke menneskets *viden*, der *udvides*. Der er derimod tale om en **sproglig ekstension**, hvorved Mac Cormac netop får ret i, at såfremt en sådan ikke kunne finde sted, ville *sproget* forblive statisk. Vi udvider ikke vores *viden* ind i det ukendte - vi *beholder* derimod vores *viden* og lader ordene betegne nye forhold, således at det nye indskrives i det gamle, og således at det nye forbindes med det gamle.

Metaforene skal forstås på baggrund af, at ord og udtryk hænger sammen i **scenarier**, dvs. situationer og begivenheder baseret på dagligdags erfaringer. Disse scenarier er en basis, som samlet anvendes til at sprogliggøre noget nyt ud fra. Vi kender fx til *trafik*, *spil* og *sport*, og ord og udtryk inden for hvert af disse scenarier hænger sammen med henholdsvis *kørsel*, *biler*, *accelerationer*, *holde kortene tæt til kroppen*, *have gode kort*, *foretage sit udspil* og *komme ud af starthullerne*, *score* og *stå godt på mål*. Det er alle udtryk, der kan bruges til at betegne helt andre erfaringer med, end de vi kender i dagligdagen. Disse udtryk bruges til at tale om, hvordan fx computere fungerer, eller hvorledes nogle computerprodukter er bedre end andre.

Ord og udtryk fra fx trafikscenariet bliver i dag brugt til at betegne et nyt område - eller et nyt territorium - nemlig computerne. Heraf fremgår, at metaforer altid vil skulle forstås ud fra den dagligdags scenariosammenhæng, som de optræder i, hvorfor man ikke vil kunne tale om enkeltmetaforer. Hvis vi støder på udtrykket, *en computer er kommet ud af starthullerne*, og vi vil forstå, hvorledes dette giver mening, er det uhensigtsmæssigt fx at undersøge **spændingen** eller **interaktionen** mellem *computer* og *starthullerne*. Derimod giver det god mening at undersøge forholdet mellem trafikscenariet og computerne (der henvises til en mere detaljeret drøftelse af **interaktionsteorien** i afsnit 2.5.3.3). Metaforer optræder aldrig helt isolerede, med mindre da at enkeltudtryk i særlige og i helt isolerede tilfælde kan tilknyttes deres eget isolerede scenario. I undersøgelsen er der ikke observeret sådanne helt isolerede metaforer, hvorfor det er uhensigtsmæssigt at tale om enkeltstående metaforer. Det er derfor hensigtsmæssigt at tale om, at **dagligsproget** - **commonsensesproget** - det umiddelbare og ureflekterede udtryk

om virkelighed, er udgangspunkt for metaforerne, og her tænkes på dagligsproget bl.a. i Berger og Luckmanns forstand og i Schutz' forstand.

Denne opfattelse står i modsætning til Lakoff og Johnsons opfattelse af, at metaforerne har udspring i kroppen og dens erfaringer. Men Lakoff og Johnsons argument for, at metaforer skulle være dannet direkte ud fra kropslige erfaringer, holder ikke vand. Man vil lige så godt kunne argumentere for, at disse kropserfaringer er ideologisk baserede, og at de er grundfæstede i vores kultur og vores naive dagligdagsforestillinger om, hvordan virkelighed er indrettet. Fx kan Lakoff og Johnsons **spatiale metaforer** (der skulle vedrøre vores kroppers direkte erfaringer med at bevæge os rundt i verden) eller værdiladede begrebsmetaforer som, at *op er godt*, lige så vel begrundes i en ideologisering af det rum, vi lever i. Dette rum er slet ikke så simpelt eller basalt, at det i sig selv giver anledning til elementære oplevelser. Dette rum, som vi lever i, er lige så komplekst som mange andre aspekter af virkelighed (fx psyken, økonomien, matematikken, tiden eller computerne). Den moderne fysik har demonstreret, at det tredimensionale rum er særdeles komplekst (tænk på fx relativitetsteorien, på energifelter i det tomme rum etc., som Hawking (1988) og andre fysikere har populariseret om). Det, som vi **ser** af dette komplekse rum, er det, som vi som dagligdagsmennesker har brug for at **se** i forbindelse med praktiske gøremål i vores samfund - og det, der bliver tilbage, er et simpelt rum, som ideologisk er rammesat af vores pragmatiske dagligdagsbehov: Der er tale om et simpelt euklidisk rum og en idealisering af rum. Andre kulturer rammesætter rummet anderledes. Tænk fx på vores oplevelse af rum før perspektivets opfindelse i billederne. Det er dette rum og dets indhold, Lakoff og Johnson tænker på, når de taler om **konkretiseringer**. De mener, at når noget komplekst henføres til dette mere basale og konkrete område, så forstås det bedre. Dette gælder også, når de taler om, at vores fundamentale begreber er organiserede på baggrund af spatiale metaforer (Lakoff og Johnson 1980a, 17), og når de taler om, at man forstår mindre konkrete erfaringer i mere konkrete erfaringers termer (bl.a. Lakoff og Johnson 1980b, 486). Disse synspunkter gentages ukritisk igen og igen fx hos Johansen (1996, 47) og Stålhammar (1997, 143). At vores ideologiske opfattelse af rum ses som mere basal end andre struktureringer af vores begrebsmetaforer er uheldig, dels fordi det giver nogle uheldige teorier om metaforenes funktioner, bl.a. at vi skulle kunne forstå noget abstrakt bedre på baggrund af **konkretiseringer**, dels fordi det kan vises, at disse

konkretiseringer ikke er de mest udbredte **metaforiske typer**. Selvom vi anvender begrebsmetaforer som *op er godt* og *ned er skidt*, er der ikke basis for at konkludere, at kroppens erfaringer er mere basale end andre erfaringer (det ville blot være at flytte det decartianske synsfelt i koglekirtlen ud til kroppen).

I det omfang kroppen synes at være udgangspunkt for metaforerne, er det kun i en dagligsproglig forståelse. Derfor er metaforerne heller ikke basale i dagligsproget - metaforerne er basale i fagsprogene. Men dagligsprogets ord og udtryk **udvides** til at dække nye fænomener i verden, fx *computere sover*.

Når sproglige udtryk udvides, bruges de på en ny måde, men de har stærke bånd til det scenario, de tog udspring i. Skal vi derfor sige noget nyt om computere, kan vi anvende denne relation til det dagligsproglige område, for computere kan også *forstå, være intuitive, udnytte noget, forhøre sig* etc. Heraf følger, at metaforerne ikke dannes på fx ords **etymologiske** grundlag eller fx deres såkaldte **bogstavelige betydning**, men derimod ud fra hvad man i dagligsprogets verden må forventes at mene med ordene. Ord og udtryk har ikke nogen absolut betydning. Hvad man mener med et ord eller udtryk er i høj grad et spørgsmål om diakroni og glidende ændringer i sproget. Disse aspekter ved metaforerne kan ses repræsenteret i faglitteraturen ved dikotomier som fx primær betydning versus sekundær betydning, bogstavelig betydning versus metaforisk betydning og døde metaforer versus levende metaforer. At ord og udtryk får mening skyldes i højere grad arbitrære udtryk og relationerne imellem dem end en i sproget immanent forskelssættelse i Saussures forstand. I metaforerne fastholdes relationerne mellem ordene og udtrykkene, men de anvendes udvidet og på noget nyt.

Følgende billede² kan anvendes som illustration på vores forhold til virkelighed og på metaforernes funktioner: Jeg så min søn spille på sin playstation. Den lille figur, han bevægede *rundt* på skærmen, dvs. op og ned og til siderne, styrede han med sit joypad. Tegneseriefiguren Snurre Snup kunne således hoppe op på klipper, hente ting rundt omkring i et landskab, dykke ned i vand etc. Jeg sagde til ham efter at have fulgt figurens bevægelser i dette tegneserielandskab et stykke tid: "Men Snurre Snup bevæger sig jo slet

² Betegnelsen **billeder** bruges, når jeg selv anvender metaforer og ikke ønsker at forholde mig eksplicit til dem. Når betegnelsen **billedsprog** bruges om metaforerne generelt er uheldig, skyldes det, at det såkaldte bogstavelige sprog også fremmaner billeder, når vi bruger det. Billedsprog er dog ikke noget, der kun hører metaforer til.

ikke!" Han var ikke helt klar over, hvad jeg mente. Så vi kiggede efter, hvad der skete på skærmen: Snurre Snupfiguren var, uanset om den hoppede, gik rundt eller dykkede ned, altid præcis midt på skærmen. Når han bevægede figuren mod højre (højrepil på pad'et - pad: en slags joystick), flyttede landskabet sig til venstre. Når han hoppede op (pil-op på pad'et), hoppede hele landskabet med klipper og baggrund rykvis op og ned. Det, som programmet gjorde, for at figuren kunne bevæge sig rundt, var at **kompensere** for, at figuren ikke reelt kunne gå ud over skærmerkanten, idet skærmen selvsagt var begrænset og ikke indeholdt hele Snurre Snups verden.

På samme måde som computerprogrammet kompenserer for at kunne håndtere skærmens begrænsninger, kompenserer vi mennesker, når vi skal tale om noget, hvor vores synsfelt er begrænset, og hvor vi skal tale om noget nyt. Således er også vi tegneseriefigurer. Vores virkelighed ændrer sig tilsvarende hele tiden. Vi træder hele tiden ind i nye landskaber, hvor vi skal bevæge os rundt på en ny måde. Vi skal hele tiden tilordne os nye forhold, så vi kan **forstå** dem. Og vi gør nøjagtig som figuren i spillet: Vi kompenserer. Fordi vores ramme, vores synsfelt, ligesom tv-skærmens, er begrænset, sørger vi for hele tiden at holde os selv i centrum midt på skærmen. Vi lader virkeligheden forandre sig. Og det gør vi ved at anvende metaforer. Når vi ser noget nyt, fx en computer, taler vi om den, som om den var en del af vores kendte commonsensedagligdag.

Sproget har principielt et praktisk sigte - og det har metaforerne også. Vi bruger metaforerne til at **reducere** virkeligheden med. Det er ikke praktisk for os hele tiden at støde på nye tekniske landvindinger, hele tiden at skulle lære en lang række nye tekniske termer mv. Det er ikke praktisk muligt. Metaforerne formår at **forbinde** det bestående sprog - med alle dets komplekse relationer - med det nye og ukendte. Derfor fortæller metaforerne os ikke noget nyt - end ikke de såkaldte nye og levende metaforer. Metaforerne tager vi i brug, når markant anderledes objekter eller forhold skal relateres til rammen. Metaforer virker baglæns: De trækker os ikke ind i en ny virkelighed. Det er omvendt: De trækker virkelighed baglæns, så den passer os, så vi ikke bliver usikre eller funktionslammede uden for rammen. At være objektiv er at placere sig midt i rammen. At skifte paradigme er at skifte spil. Men det kan godt være, at det ser ud som om, at det er os, der bevæger os, selvom vi står stille.

På denne baggrund er det vigtigt at pointere, at en sådan metaforopfattelse kan placeres i forhold til de bestående teorier. Og det er centralt i denne metaforopfattelse, at vi ser på, hvorledes vi tilpasser det nye til vores uproblematiserende dagligsprog.

Følger vi metaforenes historie siden middelalderen, går interessen fra det enkelte individs erkendelse til erkendelse via sproget og via de strukturer og konventioner, der er i sproget. Det er en udvikling, hvor metaforer i stadig højere grad tematiseres i erkendelsesteoretiske drøftelser, og den indebærer den antagelse, at virkelighed ikke kan fattes i såkaldt bogstaveligt sprog alene. Vi bliver nødt til at indse, at vi må gribe til såkaldt figurativt eller andre former af sprog. Sådanne former for sprog vil passende kunne betegnes **udvidede former for sprog** (metaforer, figurer, troper, metonymier, synekdocker, ironisk sprog etc.). Med iagttagelsen af at hverken filosofiens sprog eller det sprog, som metaforer beskrives i, kan undslå sig fra det metaforiske, trænger metaforene sig på som en stadig mere problematisk størrelse og bliver involveret i drøftelser om sandhed og erkendelse. Hvorledes denne drøftelse udvikler sig, gøres der rede for nedenfor, men det grundlæggende synspunkt bag alle drøftelserne er, at vores erkendelse udvikler sig, og det skal forstås således, at vi med tiden forudsættes at vide og forstå mere og mere. Denne præmis er grundlæggende i den vestlige filosofi og er årsagen til, at metaforene bliver opfattet som den nøgle, der åbner op for at ny erkendelse og erfaring kan sprogliggøres, og er ligeledes baggrunden for, at man kan tale om metaforisk sandhed. Ud fra min fastlæggelse af metaforicitet ud fra diakrone forhold, bliver et sådant sandhedsideal umuliggjort, og et sådant må altid fastlægges relativt. Der er en verden *derude*, og vores viden om virkelighed vokser. Ideen om den totale sociale konstruktivisme holder ikke, og omvendt holder ideen om, at vi kan begribe **verden, som den er**, heller ikke. Virkelighed er altid konstrueret, og den viden, vi kan få om, *hvordan* vi konstruerer verden, *hvad* vi kan sige om verden, ligger i de sproglige strukturer. Da faglig viden i stor udstrækning sprogliggøres via metaforiske strukturer, er det via afsløringer af disse, vi kan få indblik i, hvad vi kan sige om virkelighed.

Fastholdelsen af metaforene som redskab for tankens kreativitet er dog generel i faglitteraturen, idet det, som nedenfor betegnes **kreativitetspræmissen** (afsnit 2.4.2.1), fastholdes.

Lakoff og Johnsons empiriske grundlag kan i høj grad kritiseres, hvilket vises i kapitel 3. Det grundlag, deres empiriske resultater bygger på, og som de selv taler om, som var det verificeret (Lakoff 1998, 203), er dog hverken hensigtsmæssigt eller verificeret. Til trods herfor godtages deres empiriske resultater af en stor del af den bestående forskning inden for den kognitive semantik i dag. Man regner simpelthen Lakoff og Johnsons resultater for empirisk eftervist (se eksemplerne i kapitel 3). Dette forhold er uheldigt, idet det samtidig i et vist omfang spærrer for muligheden for at etablere en alternativ tilgang til metaforerne. I denne afhandling argumenteres der for, at synsvinklen på metaforerne bør ændres radikalt. Argumentationen falder på baggrund af ovenstående i en række hoveddele i kapitel 2.

(1) Først gives en oversigtsfremstilling, hvor der overordnet redegøres for synet på metaforerne fra Aristoteles til i dag, hvor der især ses på metaforerne i fagsprogsforskningen. Der fokuseres på et synsvinkelskift, som betegnes **fra objektivisme til subjektivisme** (afsnit 2.2 og 2.3).

(2) Herefter redegøres der for sammenkoblingen af metaforer og kreativitetsbegrebet. Udviklingen i metaforbegrebet hos Locke og Nietzsche følges for med dette som baggrund at fastslå, at kreativiteten ses som en grundlæggende kvalitet ved metaforer. Dette er en antagelse, som får afgørende indflydelse på synet på metaforer som ikkesystematiserbare størrelser (afsnit 2.4).

(3) Til sidst redegøres der i kapitel 3 for, hvorledes de nævnte forhold - (1) fra objektivisme til subjektivisme, (2) fra Locke til Nietzsche og (3) kreativiteten i metaforerne - ses udtrykt i de forskellige metaforteorier: Substitutions- og sammenligningsteorien, interaktionsteorien og kognitionsteorien. Der laves også en statusopgørelse over metaforteorierne (afsnit 2.5 og 2.6).

Det er ud fra denne drøftelse, at der peges på nye muligheder for at forstå metaforernes funktioner og for at undersøge metaforernes systematik. Når der er grundlag for at mene, at metaforernes kognitive funktion er stærkt overdrevede, kan det, som det foregår i denne afhandling, siges at være en **dekonstruktion** af det nuværende metaforbegreb. I empirikapitlet vil det blive demonstreret, hvorledes metaforerne kan systematiseres og derfor i høj grad betragtes som forudsigelige størrelser. På denne baggrund vil der her

blive foretaget en **konstruktion** ud fra empirien, og der argumenteres for, hvad metaforenes reelle funktioner er.

2.1.1. En metafordefinition

Metaforer er dagligsproglige ekstensioner. Det, man taler om, er målområdet, og de ord og udtryk, man bruger til at tale om det på, er kildeområdet. Målområdet kan karakteriseres ved at være noget helt nyt for erfaringen, fx nye teknologiske produkter eller komplekse forhold. Kildeområdet derimod består af en begrænset række af ord og udtryk, som hører til velkendte og fortrolige områder i vores liv.

I vores ordforråd indgår en række ord og udtryk, som vi kan karakterisere som basale i sprogindlæringen, det er fx: *mor, far, hjem, hus, bord og stol* (se også side 62). Selv små børn ved, hvad der menes med sådanne ord og udtryk, og hvad sådanne udtryk henviser til. På et tidspunkt i vores opvækst lærer vi, at vi også kan bruge disse udtryk til at betegne helt andre ting. Vores brug af sådanne ord og udtryk i det basale sprog udvides, dvs. vi bruger det metaforisk. Et sådant basalt sprog kan vi også kalde et dagligsprog. I ordbøgerne finder vi betydningerne af ordene opremset fra de vigtigste betydninger til de mindre vigtige betydninger. Ordbøger oplyser ofte også de mindre vigtige betydninger, og disse vil i nogle tilfælde være ordene anvendt i metaforiske betydninger.

I denne undersøgelse af computermetaforer er det opfattelsen, at det er almindelige udtryk fra vores basale sprog, der udgør kildeområde. Det er fx: *vinduer, døre, porte, udgange, besøg, mus, nøgler, bjælker, båse, papirkurve, tapet, gæster, værter, klienter, caféer, bølger og floder* (se også side 156). Det vises, at samtlige sådanne ord og udtryk kan opdeles i en halv snes scenarier, og at disse scenarier i alt består af et meget begrænset antal ord og udtryk, nemlig ganske få hundrede områder, som danner baggrund for alle fundne metaforiske ytringer i denne undersøgelse.

Disse kildeområder består alle af ord og udtryk, som vi er fortrolige med, og som hænger sammen i vores dagligdag. Når vi derfor bruger disse ord og udtryk – som vi i vores kultur gør en stereotyp brug af – får vi vores målområde til sprogligt at hænge sammen. Derfor kan vi tale om, at metaforerne er dagligsproglige udvidelser eller ekstensioner. Vi kan også sige, at metafo-

terne reducerer eller konventionaliserer målområdet. Hvis det nye, der tales om, alt sammen udgør et fagsprog, som her, hvor vi ser på, hvorledes fagfolk taler om computere mv., kan vi sige, at metaforerne mediere mellem det nye og det basale sprog.

Således er metaforer dagligsproglige ekstensioner, hvor ord og udtryk fra rækken af scenarier anvendes i sprogliggørelsen af nye erfaringer.

2.1.2. Andre definitioner på metaforer

Først skal forskellen på min metafordefinition og andres kort skitseres. Dernæst skal der gøres rede for forskellen mellem min og Lakoff og Johnsons metaforforståelse.

En udbredt forståelse af metaforer er fx, at de gør det abstrakte konkret. Det er ikke erfaringen fra min undersøgelse. Ser vi fx på definitionerne hos Bergenholtz m.fl. 1997 og Cramer m.fl. 1996 (se side 263), fremgår det begge steder, at kildeområdet ofte er noget konkret, grundlæggende, kendt, simpelt og håndgribeligt. Målområdet er derimod noget abstrakt, sekundært, ukendt, komplekst eller uhåndgribeligt. Der er visse fællestræk for min og disse definitioner. At bruge udtryk som ”overførsel” og ”sprogligt billede” i de to definitioner afklarer dog ikke sagen yderligere. Her siges der dog ikke noget om, at metaforerne gør det abstrakte konkret. I stedet gøres hele kildeområdet konkret, idet dette udlægges i kapitel 5.

Min måde at undersøge metaforer på adskiller sig på en række punkter afgørende fra Lakoff og Johnsons. Da denne afhandlingen i stor udstrækning er bygget op som en diskussion med den kognitive semantiks synspunkter, vil der i dette afsnit blot kort blive gjort rede for en række forskelle til den bestående forskning. Hovedforskellen mellem mit projekt og Lakoff og Johnsons er, at mit sigte er sprogligt, deres er kognitivt. Jeg er interesseret i at finde ud af, hvilke metaforiske strukturer, vi har. De er interesseret i at finde ud af, hvordan vi tænker.

Min tilgang til metaforerne er empirisk underbygget. Det er deres kun i noget mindre grad. Derfor kommer vi også til nogle forskellige konklusioner. Det er ikke indlysende, at der skulle være en direkte sammenhæng mellem vores kroppe og vores sprog, hvilket Lakoff og Johnson mener. Der er

heller ikke vægtige empiriske belæg for at sige, at konkretiseringer er dem, vi oftest griber til, når vi skal sprogliggøre os.

Det er den empiriske tilgang til metaforerne, der har gjort, at min systematisering af dem er blevet meget mere omfattende. Selv om min systematik er mere enkel, omfatter den alle de scenarier, som kan iagttages i den kognitiv-semantiske litteratur. Mit system er, selv om det ikke er så omfattende som fx Lakoff og Johnsons ubegrænsede krydsningsmuligheder, et fuldstændigt system. Systemet kan detaljeres og nuanceres, men principielt er det færdigt. Og i systemet her er der nye scenarier, som andre ikke tidligere har talt om (fx de historiske og sociale scenarier).

Konkret findes der her helt andre metaforiske ytringer end sådanne, som Lakoff og Johnson viser os. Fx er deres eksempler på krigsmetaforer forskellige fra denne undersøgelse, hvor en hel række konkrete og aktuelle udtryk for krigsmetaforer derimod er dokumenteret.

Generelt er jeg mere forsigtig med hensyn til problemstillingen sprogtanke, end den kognitive semantik er. Der er givetvis en sammenhæng mellem de to elementer, men mit bud er, at det er mere komplekst, end den nuværende forskning afspejler. Det er mit ærinde at undersøge, hvordan metaforiske ytringer fungerer. For det er mere hensigtsmæssigt at se på nogle metaforiske ytringer, som er empirisk velunderbyggede, end på nogle, som blot er foreløbige antagelser. Først når man som lingvist er blevet lidt klogere på dette felt, vil det være hensigtsmæssigt at bevæge sig ind på det kognitive område.

2.2. Baggrund for kognitiv lingvistik og fagsprogsforskning i metaforer

Da hovedformålet i denne afhandling er at undersøge metaforers funktion i computerfagtekster, må der teoretisk tages udgangspunkt i den bestående forskning i metaforer. Det er en forskning, der i overvejende grad har fokuseret på litterære metaforer og på metaforer i dagligsprog. I de senere år har der også etableret sig et arbejdsfelt inden for fagsprogsforskningen, der beskæftiger sig med metaforer (fx Ickler 1993, Lundquist 1995, Lundquist 1996 og Stålhammar 1997). Det er denne forskning, der hentydes til i dette kapitels titel. Denne del af fagsprogsforskningen vil jeg også forholde mig til. Det er dog en kendsgerning - et forhold, der ses på igen i afsnit 3.5 - at